

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

کالبدشکافی
در آینه فقه

موضوع:
فقه استدلالی: ۱۸۱ (فقه و حقوق: ۲۵۷)

گروه مخاطب:
- تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشارات کتاب (چاپ اول): ۲۲۱۱
مسلسل انتشارات (چاپ اول - باز چاپ): ۵۷۷۳

کتاب‌های دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی / ۷۶

مرتضوی، سیدمحسن، ۱۳۶۵ -

کالبدشکافی در آینه فقه / سیدمحسن مرتضوی؛ تهیه: دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۲.
[۲۳۲] ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۲۲۱۱. کتاب‌های دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی؛ ۷۶) (فقه و حقوق؛ ۳۵۷. فقه استدلالی؛ ۱۸۱)

ISBN 978-964-09-1465-6

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Seyyed Mohsen Mortazawi. Autopsy from Fiqh aspect of view

ص. ع. به انگلیسی:

کتاب‌نامه: ص. [۲۱۷] - [۲۳۸]؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. کالبدشناسی (فقه). ۲. کالبدشناسی انسان (فقه). ۳. مسائل مستحدثه. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. شعبه خراسان رضوی. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان.

۲۹۷ / ۳۷۹

BP 198 / 6 / 17 م ۴

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۳۷۱۰۲۴

۱۳۹۲

کالبدشکافی در آینه فقه

سید محسن مرتضوی

تهیه: دفتر تبلیغات اسلامی شبیه خراسان رضوی

بوستی
۱۳۹۲

کالبدشکافی در آینه فقه

- نویسنده: سیدمحمسن مرتضوی
- تهیه: دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی
- ناشر: مؤسسه وستن کتاب
(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۲ • شماره پان: ۱۰۰۰ • بها: ۷۵۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

- دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفابیه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۶، تلفن: ۳۷۷۲۱۶۰ - شماره: ۳۷۷۲۱۵۴ تلفن پخش: ۳۷۷۳۴۲۶
- فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکار ۱۴۰۰ ناشر)
- فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۹۵۱۹۲۱
- فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۷۷۲
- فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰
- فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲
- فروشگاه کودک و نوجوان: قم، چهارراه شهدا، نیش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۸۳۷۱۰۲
- پخش بکتا (پخش کتب اسلامی و انسانی)، تهران، خ انقلاب، بین ایوبیحان و فلسطین، بن بست سروش، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۹۳۳۲۰۳

اطلاع از تازه های نشر، طریق: پیام کوتاه (SMS) یا ارسال شماره همراه خود به ۰۲۰۰۰۱۶۵۵ و یا ارسال درخواست به

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • سرپرستار: ابوالفضل طریقه دار • ویراستار: نادعلی صالحی • چکیده عربی: ذلیل العصامی • چکیده انگلیسی: یحیی داوری • فیبا: مصطفی محفوظی • مسئول واحد حرفه نگاری و صفحه آرا: احمد مؤتمنی
- حرفه نگار: فاطمه حیدری نژاد • اصلاحات حرفه نگاری: مهدیه قرباندوست و حسین محمدی • کارشناس و کنترل نمونه خوانی و بازخوانی نهایی متن: محمدجواد مصطفوی • نمونه خوانی: ابوالفضل سلیمانی • کنترل فنی صفحه آرای: سیدرضا موسوی منش • کارشناس طراحی و گرافیک: مسعود نجابی • طراح جلد: حسین میرزایی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی • اداره آماده سازی: حمید رضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی.

فهرست مطالب

پیش گفتار ۱۳

بخش اول: کلیات

فصل اول: مفهوم، پیشینه و جایگاه تشریح ۲۵

تشریح در لغت ۲۵

تشریح در اصطلاح پزشکی ۲۷

پیشینه تشریح ۲۸

جایگاه تشریح ۳۴

الف) در عرصه پزشکی ۳۴

ب) عرصه حقوقی ۳۷

فصل دوم: تشریح از دیدگاه فقهی ۳۹

نوظهور بودن تشریح در فقه ۳۹

حکم تشریح به عنوان اولی ۴۰

- ۴۱ حکم تشریح به عنوان ثانوی
- ۴۳ تشریح از دیدگاه قدما
- ۴۴ تشریح از دیدگاه فقیهان معاصر

بخش دوم:

حکم اولی تشریح مسلمانان و کفار

- ۴۹ فصل اول: دلایل حرمت تشریح جسد مسلمان
- ۴۹ یکم: حکم حرمت جسد مسلمان
- ۴۹ اصل کرامت انسان
- ۵۲ حرمت و کرامت انسان زود مرگ
- ۵۴ حرمت مؤمن بعد از مرگ
- ۶۲ دوم: حرمت مثله
- ۷۳ سوم: فوریت تجهیز مرده مسلمان
- ۸۰ چهارم: حرمت نظر و لمس بدن انسان در تشریح
- ۸۷ پنجم: ثبوت دیه بر قطع اجزای جسد مسلمان
- ۸۹ فصل دوم: تشریح اجساد کفار
- ۸۹ تشریح اجساد کفار و مجرمان
- ۹۰ اقسام کفار
- ۹۴ تشریح کفار ذمی
- ۱۰۰ نتیجه گیری
- ۱۰۱ تشریح جسد مشکوک الاسلام

تشریح مجرمان ۱۰۵

بخش سوم:

حکم ثانوی تشریح (موارد ضرورت)

فصل اول: مصادیق تجویز تشریح در حالت اضطرار (حکم ثانوی) ۱۱۳

۱. توقف حفظ زنده بر شکافتن بدن مرده و تقطیع اعضای او ۱۱۳

۲. تشریح و کالبد شکافی، به قصد درآوردن مال غیر و دفع ضرر از دیگری ۱۱۹

۳. تشریح به قصد آموزش پزشکی و تشخیص بیماری و نجات جان انسان ها ۱۲۱

ادله جواز تشریح با منصف آموزش و نجات جان مسلمانان ۱۲۲

دلیل اول) اهمیت حفظ جان مسلمانان سبب رفع حرمت تشریح است ۱۲۲

دلیل دوم) فحوای ادله جواز شکافتن بدن میت برای نجات فرزند ۱۲۴

دلیل سوم) قاعده اضطرار ۱۲۴

۴. تشریح به قصد تشخیص علت مرگ و جرم و سبب جرم ۱۲۷

۵. تعیین میزان دیه ۱۲۹

۶. تشریح با هدف حفظ نظام اسلامی و بادستور حاکم اسلامی ۱۳۱

۷. تشریح و قطع اعضای میت برای تجهیز و دفن تمام جسد میت مسلمان ۱۳۲

۸. تشریح به قصد اثبات نسب و ارث ۱۳۳

۹. حکم تشریح به علت ضرورت ها از دیدگاه فقیهان معاصر ۱۳۴

فصل دوم: برخی احکام مربوط به موارد جواز تشریح ۱۴۰

۱. حکم غسل میت و دست زدن به جسد در عملیات تشریح ۱۴۰

۲. دوختن محل های شکافته شده بدن پس از عملیات تشریح ۱۴۲

۳. دفن تمام اجزای بدن میت پس از عملیات تشریح ۱۴۳
۴. اکتفا به مقدار ضرورت در عملیات تشریح ۱۴۴
۵. نبش قبر برای تشریح ۱۴۵
۶. انتفاع از استخوان‌های پیدا شده میت مسلمان ۱۴۷
۷. تشریح جنین ۱۴۸

بخش چهارم:

بررسی احکام وضعی در موارد تشریح

- فصل اول: حکم خرید و فروش اجساد برای تشریح ۱۵۳
- اشکال اول: حرمت خرید و فروش میت ۱۵۳
- الف) اجماع ۱۵۳
- ب) روایات ۱۵۴
- اشکال دوم: حرمت انتفاع از میت ۱۵۶
- اشکال سوم: حرمت فروش اعیان نجسه ۱۵۸
- اشکال چهارم: عدم مالیت میت ۱۶۰
- اشکال پنجم: عدم ملکیت اعضا ۱۶۱
- اشکال ششم: عدم قدرت بر تسلیم و تسلّم مبیع ۱۶۲
- فصل دوم: احکام دیه در موارد جواز تشریح ۱۶۵
۱. ثبوت دیه در قطع اعضای میت ۱۶۵
۲. احکام دیه در موارد جواز تشریح ۱۶۸
- نظریه اول: ۱۶۸

۱۷۳ نظریه دوم:
۱۷۴ ۳. دیه در موارد وصیت به تشریح
۱۷۵ ۴. موارد تعلق دیه
۱۷۶ ۵. دیه بر عهده چه کنشی است؟
۱۷۷ ۶. موارد مصرف دیه
۱۸۲ فصل سوم: مالکیت انسان بر بدن خود
۱۸۳ ۱. تعریف مالکیت
۱۸۳ ۲. انواع مالکیت
۱۸۳ الف) مالکیت ذاتی - تکوینی
۱۸۴ ب) مالکیت اعتباری
۱۸۵ ۳. مراتب مالکیت
۱۸۵ ۴. تفاوت میان مالکیت و ولایت
۱۸۸ ۵. ادله اثبات مالکیت انسان بر بدن خود
۱۹۰ یکم: راه اولویت و فحوا
۱۹۱ دوم: روش عقلا
۱۹۲ ۶. ادله اثبات ولایت انسان بر خود
۱۹۷ فصل چهارم: احکام وصیت به تشریح
۱۹۸ دیدگاه اول
۱۹۹ دیدگاه دوم
۲۰۰ دلایل مخالفان وصیت و نقد و بررسی آن
۲۰۰ یکم: وصیت به تشریح، وصیت به معصیت و فعل حرام است

- ۲۰۱..... نقد و بررسی دلیل اول
- ۲۰۵..... دوم: سازگار نبودن وصیت به تشریح با حرمت و کرامت مسلمان
- ۲۰۷..... بررسی این دلیل
- ۲۰۷..... سوم: منافات وصیت به تشریح با لزوم تعجیل در تجهیز میت
- ۲۰۸..... چهارم: عدم سلطه انسان بر اندام و اعضای خود
- ۲۰۸..... بررسی این دلیل
- ۲۰۹..... دلایل قاتلان به جواز وصیت
- ۲۰۹..... یکم استهزار اختیارات انسان بعد از مرگ
- ۲۱۱..... دوم: طلاقات اله و وصیت و مشروعیت آن
- ۲۱۳..... نظریه برگزیده
- ۲۱۳..... حق اولیای میت در جواز تشریح و برداشت عضو
- ۲۱۷..... کتابنامه
- ۲۱۷..... منابع فارسی
- ۲۲۰..... منابع عربی

پیش گفتار

سیاس بی‌کران خداوند را که توفیق تحقیق و نگارش این مجموعه را فراهم آورد و درود و سلام بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام که جز به اظهار حق و تبیین دین نبی دادند.

از ویژگی‌های فقه شیعه برخورداری آن از عنایت اجتهاد و کاوش مستمر در منابع دینی است، وجود این اصل اساسی در فقه شیعه برگرفته از توصیه خداوند علیم: ﴿لَيْسَ قَهْرُ الْدِينِ﴾^۱ و رهنمودهای احمد الطهارت رحمه الله می‌باشد که توانسته است احکام شریعت را بر فراخنای زندگی بگستراند و تمام ابعاد و زوایای زندگی را در سایه دین رقم زند.

در راستای همین توصیه‌هاست که اسلام، راه اجتهاد را حتی در زمان غیبت معصوم علیه السلام بسته نمی‌انگارد و آخرین طلایه‌دار دین مبین اسلام حضرت حجت (عج) پیروانش را این‌گونه به فقیهان عصرشان ارجاع می‌دهد:

وَأَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ، فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رِوَاةِ حَدِيثِنَا، فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي
عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ!

تلاش پی‌گیر و خستگی ناپذیر فقهای شیعه در راستای بهره‌گیری از عنصر اجتهاد، علاوه بر نقشی که در توسعه احکام داشته، از نظر رشد و ارتقا بخشیدن به فن اجتهاد نیز تأثیر به‌سزایی داشته است؛ زیرا امروزه تفقه و استنباط چه از نظر شیوه و چه از جهت مبانی و قواعد، قابل مقایسه با ادوار نخستین آن نیست.

روشن است که رشد کیفی اجتهاد و تفقه بیشتر مرهون رشد کسبی مسائل و موضوعاتی است که به عنوان بستر اجتهاد در طول زمان پدید آمده و فقیهان را به جست‌وجوی منابع دینی و کشف احکام شرعی آن واداشته است.

از خصوصیات مهم و بارز دین مبین اسلام، مطابقت آن با شرایط زمان، نیازمندی‌های مردم و سازگاری با فرهنگ و ارزش‌های روز است و تمامی این ویژگی‌ها، زمینه‌پویایی و جاودانگی آن را فراهم آورده است.

این حقیقت بر هر پژوهش‌گر منصف، روشن و مبرهن است که اسلام با عرضه واقعیات دین بر اساس منطق و استدلال و دوری از هر نوع تحمیل عقیده و تقلید کورکورانه، بر افکار و اعتقادات مردم حکومت می‌کند، زیرا سیستم قانون‌گذاری آن بر اساس فطرت و سرشت آدمی استوار است. به همین دلیل هیچ‌گاه با گذشت زمان و تحولات دوران، کهنه نمی‌شود.

برخلاف ادیان و مذاهب ساختگی و تحریف شده که به علت عدم انطباق با سرشت و غریزه آدمی، دچار نابودی و فراموشی گشته‌اند.

بنابراین، دلایل مهم جاودانگی و پویایی فقه اسلامی را می‌توان در دارا بودن ابواب مترقی و پیش‌تاز آن از قبیل: باب نزاحم (أهم و مهم)، وجود قواعد حاکمه مانند: (لا ضرر و لا ضرار)، (نفی حرج) و سایر قواعد فقهیه و اصول عملیه جست و جو کرد.

با گشودن باب اجتهاد و با توجه به اختیارات فقیه جامع الشرائط به مصداق آیه شریفه: ﴿ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ﴾، کارشناسان و علمای اسلام با اتکا به چنین دینی توانسته‌اند در رویارویی با مسائل و اتفاقات پیش‌بری جوامع بشری، تعالیم آن را با شرایط زمان تطبیق داده و وظیفه هر یک از ائمه جامعه را تبیین و روشن نمایند. عصری که در آن به سر می‌بریم سنت متهور علوم و فن‌آوری‌هایی است که بی‌ریز تمدن، فرهنگ و معادلات دین سده است، تمدنی که با زایش تحولات چشم‌گیر علمی و فنی در تمامی عرصه‌ها و المورها، افزون بر ایجاد فرآورده‌ها و دست‌آوردهای نوپیدا، مسائل و نگاه‌های تازه‌ای نیز در حوزه‌های مختلف معرفتی به وجود آورده است.

در قلمرو فرهنگ اسلامی نیز به ویژه در سده اخیر، عالمان مسلمان، بخشی از توان خود را مبذول هم‌آوردی با این نوع موضوعات، چه در حوزه باورها و هنجارها و چه در حوزه احکام و دستورالعمل‌ها کرده‌اند.

پاسخ‌گویی به مسائل مستحدثه و نو پیدا در اعصار مختلف در میان فقیهان، امری رایج بوده، اما پس از تحولات جدید انسانی و با گسترش علوم و تحولات فرهنگی، صنعتی و اجتماعی و تحقق حکومت اسلامی در ایران و به صحنهٔ عینیت درآمدن فقه، فقیهان را در برابر سبیل سؤال‌ها و امواج استفتائات قرار داده است.

بی‌تردید وظیفهٔ مهم و خطیر پاسخ به مسائل مستحدثه و شبهات دینی بر عهدهٔ فقیهان و عالمان اسلامی است و باید با تلاش‌های علمی و خستگی‌ناپذیر به مقابله با شبهات و شبهه‌افکنی‌ها و نیز پاسخ‌گویی به مسائل مستحدثه پرداختند.

یکی از حوزه‌های مرتفع با مسائل نوپیدا، حوزهٔ مسائل پزشکی است که مانند دیگر جنبه‌های زندگی مدرن دست‌خوش دگرگونی‌های بسیاری شده است.

این تحولات و پیش‌رفت‌ها گرچه توانسته در بهبود و ارتقای بهداشت و درمان جوامع و افزایش میانگین سن افراد و تقویت مرگ و میر، خدمات ارزنده‌ای عرضه کند، اما در بسیاری نقاط نیز معرفت‌های دینی، ما را با چالش‌های جدیدی در حوزه‌های کلامی، فقهی، حقوقی و اخلاقی مواجه کرده است.

و البته در این میان، با توجه به سهم و نقش فقه در فرهنگ و تمدن اسلامی، مهم‌ترین و پر حجم‌ترین پرسش‌ها در این حوزه رخ داده است. بی‌توجهی فقیهان به این پرسش‌ها، ما را با یکی از دو مشکل رو به رو خواهد ساخت:

۱. بیرون رفتن احکام فقهی از عرصه رفتار فردی و اجتماعی و پدید آمدن یک فضای سکولار (عرفی زده) عاری از رفتار دینی؛

۲. در انزوا قرار گرفتن دین‌ورزان و ایجاد سر در گمی و بی‌هویتی در آنان.

و صد البته فقه اسلامی که مدعی امکان رفتار دین مدارانه عصر جدید است نمی‌باید با بی‌تفاوتی در برابر این‌گونه مسائل و رویکردها، بی‌آمدهای ویران‌گر آن را پذیرا شود.

از این رو بایسته است که فقیهان والا مقام به ارائه راه کارهای علمی و در عین حال مطابق با نیازهای روزآمد بپردازند.

آنچه همواره در مطالعه مسائل مستحدثه در دوران ما نقش کلیدی و مهم دارد، موضوع‌شناسی است. حتی گاهی شناخت و تجزیه و تحلیل دقیق و درست موضوع، به مراتب از حکم یا آن دشوارتر، طولانی‌تر و پر اهمیت‌تر است.

لذا فقیهان گرامی باید در تعامل مستمر با پزشکان متخصصان و دست اندرکاران مسائل پزشکی به شناخت و دریافت همه جانبه موضوعات نوپیدا بپردازند.

از جمله مسائل مستحدثه پزشکی که امروزه کاربرد فراوانی دارد تشریح جسد یا کالبدشکافی است. در حال حاضر کالبدشکافی در عرصه پزشکی، آموزش دانشجویان، پزشکان و تشخیص بیماری‌ها و در عرصه قضایی و جنایی در یافتن علت مرگ و پیدا کردن مجرمان و ... کاربرد زیادی پیدا کرده است به طوری که قوام علم و آموزش پزشکی در

دانشگاه‌ها و مراکز علمی، مبتنی بر علم تشریح است و همه دانشجویان ملزم به گذراندن واحدهای درسی در علم تشریح به‌طور تئوری و عملی هستند.

تشریح جسد از موضوعاتی است که در روایات اهل بیت علیهم‌السلام و متون فقهیه فقها در گذشته مطرح نبوده است، فقط در روایات و کلمات فقها فروعی نظیر: شکافتن شکم مادر برای نجات جنین زنده، شکافتن بدن میت برای بیرون آوردن مال غیر و دینه قطع اعضای میت اشاره شده است، ولی در رابطه با تشریح جسد به معنای اصطلاحی آن برای آموزش‌های پزشکی و عرصه حقوقی و قضایی صحبتی به میان نیامده است.

در فقه معاصر نیز از موضوعاتی است که در سطح فتوا با توجه به نیاز علمی و عملی مطرح شده است، اما مباحث زیربنایی و تحلیلی و استدلالی آن دست نخورده باقی مانده است و جوانب و زوایای مختلف آن بررسی نشده، و نظریات از سطح فتوا فراتر نرفته است. و در حوزه‌های علمیه و درس‌های خارج نیز، به‌طور گسترده و اجتهادی و استدلالی به آن پرداخته‌اند.

در حدود سال ۱۳۶۸ هـ. ش. که اولین همایش دیدگاه‌های اسلام در پزشکی به همت دانشگاه علوم پزشکی در مشهد مقدس برگزار شد، به درخواست جمعی از دست‌اندرکاران این همایش و اینستاد دانشگاه و فضایی حوزه علمیه مشهد، فقیه بزرگوار و استاد برجسته حوزه علمیه خراسان حضرت آیه‌الله حاج سید حسن مرتضوی

تدریس خارج فقه مسائل مستحدثه پزشکی را در ایام تعطیلی حوزه (تابستان و ماه مبارک رمضان) شروع کردند که با استقبال فضیلابی حوزه روبه‌رو شد و در سال‌های متوالی به بررسی مباحثی چون: پیوند اعضا، تشریح جسد، تلقیح مصنوعی، مرگ مغزی و... پرداختند و در حوزه علمیه قم نیز فقیه فرزانه حضرت آیه‌الله مکارم شیرازی در سال ۱۳۷۳ هـ. ش. به بررسی مسائل مستحدثه پزشکی در درس خارج فقه خود پرداختند.

در سال‌های اخیر نیز جز مقالاتی اندک در زمینه تشریح جسد، پژوهشی ارائه نشده است، لذا مناسب دیدم تا در این نوشتار به بررسی زوایا و ابعاد مختلف فقهی تشریح جسد پردازم. در این پژوهش ادله حرمت تشریح، ضرورت‌های تجویز تشریح، حکم خرید و فروش اجساد، وصیت به تشریح، احکام کالبد شکافی کفار، دیده در موارد جواز تشریح، احکام مورد ابتلا در عملیات تشریح و ... بحث و بررسی شده است.

هدف از تدوین این پژوهش را می‌توان این‌گونه برشمرد:
 یکم: معرفی فرهنگ غنی و فقه پویای شیعه به کلیه آحاد جامعه و بیان نقشی که فقه جعفری در پاسخ‌گویی به نیازها و پرسش‌های مطرح در عرصه علم پزشکی داشته و دارد؛

دوم: تعیین و گسترش اقدامات اساسی در مسیر تطبیق و مطابقت آموز مربوط به پزشکی با موازین شرع و فقه اسلامی؛
 سوم: رفع موانع شرعی با پاسخ‌گویی فقها به مسائل مستحدثه و فراهم

آوردن موجبات دست‌یابی جامعه، خصوصاً پزشکان به روش‌ها و تکنولوژی پیش‌رفته علمی پزشکی، برای رفع آلام و دردهای اقشار جامعه از قبیل رشد، توسعه و پیش‌رفت علوم جدید پزشکی و نیز سایر مواردی که به نحوی به این سبب موضوع مربوط است از مهم‌ترین اهداف این کتاب محسوب می‌شود.

ویژگی این نوشتار از آن جهت است که بار پژوهش را با نهادن بر شانه‌های دو علم فقه و طب پیش برده است.

تا حد امکان سعی شده است در استخراج منابع پژوهش از منابع دست اول و معتبر استفاده شود، ولی با توجه به این‌که موضوع مورد بحث، جدید است و کمتر بدان پرداخته شده و نیز این مسائل در کتاب‌های فقهی فقهای متقدم کمتر مورد بحث قرار گرفته، دست‌رسی به منابع، بسیار مشکل بود، اما سعی شد در حد بضاعت از منابع کامل، جامع و معتبر استفاده شود و در هر بحثی نیز نظریات و فتاوای مراجع معظم تقلید، مباحث نیز جمع‌آوری شود.

طبعاً این نوشتار فقط جنبه تحقیقی و علمی داشته و کسانی که نظریه‌نمایی را در مسئله خواهانند باید با مراجعه به مرجع تقلید خود، بر طبق فتوای ایشان عمل کنند.

در این جا بر خود لازم می‌دانم از جدّ معظم و استاد بزرگوارم، فقیه فرزانه حضرت آیه‌الله حاج سید حسن مرتضوی که از اوان کودکی و جوانی تاکنون از دریای علم و اخلاق و فقاہت ایشان، به اندازه وسع و توان خود بهره برده‌ام تشکر و قدردانی کنم.

هم‌چنین از پدر عالم و فرزانه‌ام استاد برجسته حوزه علمیه خراسان حضرت حجة الاسلام و المسلمین حاج سید عبدالهادی مرتضوی که در تمام مدت تحصیل، پشتیبان و یار و یاور من بوده و در تألیف این کتاب نیز از ارشادات ایشان بهره بردم سپاس گزارم.

و از مادر دل‌سوز و فاضله‌ام و همسر عزیز و اعضای خانواده و اساتید گران‌قدرم کمال تشکر و سپاس را دارم.

از خداوند متعال طول عمر و توفیق همه آن بزرگواران را خواهانم و با حدیثی گهربار از بنیان‌گذار فقه شیعی، امام جعفر صادق علیه السلام این پیش‌گفتار را پایان می‌دهم:

لَا يَسْتَعْنِي أَمَلٌ كُلُّ يَوْمٍ عَنْ ثَلَاثَةٍ يَفْرَعُ إِلَيْهِ فِي أَمْرِ دُنْيَاهُمْ وَ آخِرَتِهِمْ،
فَإِنْ عَدِمُوا ذَلِكَ كَانُوا عَمَلًا. فَفِيهِ تَالِمٌ وَرَعٍ، وَ أَمِيرٌ خَيْرٌ مُطَاعٍ، وَ طَيِّبٌ
بَصِيرٌ نَفَقَةٌ!

اهل هیچ شهر و دیاری از سه چیزی بی‌نیاز نخواهد بود که در کارهای دنیا و آخرتشان بدان‌ها پناه ببرند و اگر آن‌ها را از دست بدهند، بدان و بی‌شر پناه‌اند: فقیه و دین‌شناس دانشمند و با تقوا، فرمان‌روایی که نیکوکار باشد و دستوراتش اجرا شود و پزشک و طیبی با بصیرت و مورد اطمینان.

امید آن‌که این اثر ناقابل، مقبول درگاه ذات احدیت و مورد توجه حضرت ولی عصر (عج) قرار گیرد و گامی باشد در جهت ارتقای فرهنگ غنی و فقه پویای شیعه.

امیدوارم عزیزانی که در نوشتار نظر می‌کنند، با توجه به قلت بضاعت و معلومات این جانب با یادآوری خطاهای ناخواسته، نگارنده را مورد لطف و عنایت خود قرار دهند.

«وما توفیقی إلا بالله، علیه توکلتُ وإلیه أُنیبُ»

تیر ۱۳۹۰

مشهد مقدس - سید محسن مرتضوی

Email: www.mohazerat@yahoo.com

www.ketab.ir